

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛІВ ШВЕДСЬКОЇ МОВИ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ ШВЕЦІЇ

УДК 374.7: [37.013.31:374.72]

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.275314>

Ганна Товканець, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівського державного університету

Оксана Мартин, аспірант спеціальності 011 "Освітні, педагогічні науки"
Мукачівського державного університету

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛІВ ШВЕДСЬКОЇ МОВИ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ ШВЕЦІЇ

У статті обґрунтовано особливості розвитку професійних компетентностей вчителів рідної мови у Швеції в умовах неформальної освіти. Проаналізовано діяльність Асоціації вчителів шведської мови (діяльність курсів, тренінгів, семінарів щодо педагогічної підготовки та удосконалення культуротворчої і лінгводидактичної компетентностей педагогів та представлено навчальний план "Організація факультативного курсу вивчення шведської мови (шведська мова для додаткового навчання для шведів, які тимчасово проживають за кордоном)" спрямований на розвиток критичного мислення, спілкування та навчання осіб, для яких шведська мова є рідною та які не проживають на території Швеції. Здійснено аналіз змісту навчального курсу "Міжкультурна комунікація" Університету м. Крістіанстад. Наголошено, що неформальна освіта учителів шведської мови у Швеції спрямована на формування професійних компетентностей, зокрема комунікативної, соціокультурної, проєктувальної, дослідницької та інших.

Ключові слова: вчитель; здобувач освіти; неформальна освіта; Швеція; міжкультурна комунікація; проєктувальна компетентність; комунікативна компетентність; дослідницька компетентність; шведська мова; рідна мова.

Табл. 1. Літ. 12.

Anna Tovkanets, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the Theory and Methods of Primary Education Department
Mukachevo State University

Oksana Martyn, Postgraduate Student of Specialty
011 "Educational, Pedagogical Sciences"
Mukachevo State University

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF THE SWEDISH LANGUAGE TEACHERS IN NON-FORMAL EDUCATION IN SWEDEN

The article substantiates the peculiarities of improving the professional competences of native language teachers in Sweden in the context of non-formal education. The advantages of studying in this form are determined: self-regulation of training by a participant of a non-formal educational project (the beginning and completion of one's training), the absence of age restrictions, focus on improving practical experience (courses, trainings, educational seminars, various games, creative groups for the implementation of a joint project, etc.). Actualization of personal experience and dissemination of reflective educational practices, activation of social partnership are highlighted. Relevant educational topics for Swedish language teachers in non-formal education in Sweden are identified: improvement of communicative competences of interpersonal communication and interpersonal interaction, expansion of the content of civic education and acquisition of social and community activity skills (leadership training, creation of associations and educational groups, development of skills to work in the leisure sphere and extracurricular education, formation of skills in the use of modern information technologies, interaction in a multicultural environment, development of commercial activity skills). The activities of the Association of Swedish Language Teachers are analyzed (activities of courses, trainings, seminars on pedagogical training and improvement of cultural and linguistic didactic competences of teachers) and the curriculum "Organization of an optional Swedish language course (Swedish for additional education for Swedes temporarily living abroad)" is presented, which is aimed at developing critical thinking, communication and education of people for whom the Swedish language is their native language and who do not live on the territory of Sweden. An analysis of the content of the training course "Intercultural Communication" of the University of Kristianstad was carried out. It is emphasized that the non-formal education of Swedish language teachers in Sweden is aimed at the formation of professional competences, in particular communicative competence, socio-cultural competence, design competence, research competence and other.

Keywords: a teacher; a learner; non-formal education; Sweden; intercultural communication; design competence; communicative competence; research competence; Swedish language; native language.

Постановка проблеми. Розвиток безперервної освіти є одним із ключових завдань у здійсненні освітньої політики будь-якої європейської країни. Відповідно до визначення Спеціалізованої установи ООН з питань

освіти, науки та культури (ЮНЕСКО) безперервна освіта, або освіта впродовж усього життя, характеризує освітню діяльність людей будь-якого віку, яка здійснюється у будь-якому контексті (у сім'ї, школі, місцевій спільноті, на робочому місці), що

відповідає широкому колу освітніх потреб і включає різні типи освіти (формальна, неформальна, інформальна) [12].

Науково-технічний прогрес збільшив попит на ринку праці висококваліфікованих фахівців, а посилення лібералізму, а також індивідуалістичної та меркантильної раціональності, зацентрував увагу на освіту громадян з точки зору загальнодоступних цінностей у здійсненні особистих життєвих планів [1, 48]. Тому у здобутті знань все більшої актуальності на сучасному етапі розвитку суспільства набуває неформальна освіта (non-formal learning), яка здійснюється за допомогою запланованих дій (з точки зору цілей та часу навчання) і охоплює програми з розвитку професійних навичок, грамотності серед дорослих.

Удосконалення професійних компетентностей вчителів в українському освітньому просторі в контексті неформальної освіти спрямовується на поглиблення знань навчального предмету, фахових методик, технологій; психолого-фізіологічних особливостей здобувачів освіти відповідного віку; створення безпечного освітнього середовища, особливостей інклюзивного навчання, використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку; мовленнєвої та комунікативної компетентності; опанування новітніми освітніми технологіями, розвиток методичної і управлінської компетентностей тощо [2].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вітчизняні і зарубіжні дослідники проблем розвитку професійних компетентностей М. Вовк, Ю. Грищенко, П. Джарвіс (P. Jarvis), І. Колодько, Д. Лівінгстон (D. Livingstone), С. Соломаха, Л. Султанова, Н. Філіпчук та інші неформальну освіту трактують як освітній процес, не обмежений спеціальною навчальною діяльністю в аудиторіях [4; 9, 30], як навчальну діяльність у робочий чи позаробочий час у колі фахівців, друзів, родини, що не є структурованою, організованою чи спланованою [3; 7], як навчальну діяльність, що зумовлена освітніми потребами, прагненнями молоді до оволодіння необхідними знаннями чи вміннями та відбувається за межами програм освітніх закладів [10], як форму пізнавальної діяльності, спрямованої на розв'язання конкретних проблем особистості [6; 10].

Перевагами навчання за цією формою визначають: можливість самостійного регулювання навчання учасником неформального освітнього проекту (початок та закінчення свого навчання) [6]; відсутність вікових обмежень (за однією проблемною темою можуть взаємодіяти і молоді спеціалісти, і педагоги зі стажем); не висуваються вимоги до входних базових компетентностей особистості (для участі у неформальному освітньому проекті не по-

трібні вступні випробування) [9]; спрямування на удосконалення практичного досвіду (курси, тренінги, навчальні семінари, різноманітні ігри, творчі групи з виконання спільного проекту та ін.) [10], актуалізація особистого досвіду та поширення рефлексивних освітніх практик; активізація соціального партнерства як усередині кластера (взаємообмін досвідом, наприклад, шкіл із загальних проблемних питань теорії чи практики навчання, виховання та ін.), так і створюючи нові ділові зв'язки (взаємодія з бібліотеками, музеями, театрами, установами додаткової освіти тощо.).

Для нас цікавим є удосконалення професійної компетентності вчителів в європейських країнах в умовах неформальної освіти, зокрема Швеції, досвід якої, на нашу думку, є актуальним.

Мета статті: обґрунтувати особливості вдосконалення професійних компетентностей вчителів шведської мови як рідної у Швеції в умовах неформальної освіти.

Виклад основного матеріалу. Неформальна освіта вчителя шведської мови як рідної у Швеції розглядається як можливість сприяння збагаченню всіх професійно важливих лінгводидактичних, педагогічних і культуроспрямованих компетентностей, що забезпечують позитивну динаміку індивідуального розвитку. Як зазначають шведські й вітчизняні дослідники, неформальна освіта, пропонуючи педагогам – учасникам освітніх проектів – різні методи та технології спільної продуктивної діяльності з удосконалення професійних умінь (тренінги, ділові, імітаційні ігри, проекти та кейс-технології та ін.), створює умови для рефлексії (синхронної, ситуативної, ретроспективної, перспективної) [2; 3; 4]. У процесі взаємодії опора на особистий професійний досвід і ситуативна рефлексія допомагають учителю спрогнозувати свої компетентні переваги у розв'язанні тих чи тих методичних проблем, ретроспективна рефлексія сприяє самооцінці новонабутих професійних умінь, а перспективна рефлексія допоможе вчителю спрогнозувати сферу застосування цих професійно важливих умінь у безпосередній практичній діяльності. Таким чином, неформальна освіта сприяє концентрації уваги вчителя на собі, своїх успіхах та професійних зростаннях як особистісно значущих цінностях.

Неформальна освіта, пропонуючи варіативні освітні проекти (конкурси, конференції, семінари, вебінари, тренінги, майстер-класи, коучинг, ігрові технології та ін.), сприяє розвитку суб'єктної позиції вчителя, оскільки він сам виявляє ініціативу у своєму виборі і є відповідальним як за загальний результат свого професійного розвитку, так і за динаміку всієї системи професійно важливих умінь, удосконалення яких здійснювалося. У зв'язку з цим неформальна освіта виступає як майданчик для самовизначення вчителя у своєму професійному роз-

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛІВ ШВЕДСЬКОЇ МОВИ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ ШВЕЦІЇ

витуку, закріплюючи суб'єктивізацію основною умовою участі у неформальних освітніх проєктах [4].

На основі аналізу наукових досліджень [3; 5; 7; 10; 12] нами виявлено, що актуальними освітніми напрямами для вчителів шведської мови як рідної у неформальній освіті Швеції є:

1. Удосконалення комунікативних компетентностей міжособистісного спілкування та міжособистісної взаємодії, міжнародні освітні обміни в рамках волонтерського руху, обмін досвідом діяльності громадських об'єднань і організацій.

2. Розширення змісту громадянської освіти та набуття навичок суспільно-громадської діяльності (навчання лідерства, створення асоціацій, освітніх груп).

3. Розвиток навичок працювати в умовах дозвілленої сфери та позашкільної освіти.

4. Використання засобів сучасних інформаційних технологій.

5. Взаємодія у мультикультурному середовищі.

6. Розвиток навичок комерційної діяльності.

Формами організації навчання для вчителів шведської мови як рідної у неформальній освіті Швеції є:

– предметно-практичні лабораторії як передумова реалізації конкретних проєктних, дослідницьких та творчих завдань;

– соціально-освітні проєкти [7] як можливість самореалізації в умовах професійної, соціальної, культурної діяльності;

– соціальні тренінги [6] як інструмент дослідження життєвих стратегій за допомогою моделювання проблемних ситуацій та освоєння способів ефектної дії у них;

– реальні та віртуальні тренажери як розвивальні та формувальні простори, спрямовані на освоєння властивостей навколишнього світу, ознайомлення з різноманітними форм і укладів суспільного життя та діяльності (інтерактивні музеї, віртуальні дослідницькі лабораторії тощо);

– мережеві спільноти та шкільні соціальні мережі [9] як умова забезпечення практичних завдань, зокрема педагогічного забезпечення рівного доступу до освіти, а також організації соціокультурної комунікації у позаурочній діяльності здобувачів освіти;

– волонтерські організації як форма, що забезпечує первинне включення школярів та молодих людей до актуальної соціальної проблематики, формування спільнот за інтересами, заснованих на розумінні особливостей масштабних суспільних процесів та кризових явищ;

– інтерактивні студії як мікросередовища формування соціокультурних, мовних, культурних, комунікативних та інших компетентностей, спрямованих на ефективну адаптацію у соціумі;

– проєктні групи щодо виконання різних творчих завдань, зокрема: ведення щоденників спостере-

жень рідною мовою, зокрема шведською, де фіксується інформація, яку здобувач освіти чув або бачив. Тоді роль учителя полягає у тому, щоб надати відповідний матеріал і допомогти обміркувати своє навчання [7, 13].

Найбільш активним організатором курсів, тренінгів, семінарів щодо педагогічної підготовки та удосконалення культуротворчої і лінгводидактичної компетентностей учителів шведської мови як рідної є Асоціація вчителів шведської мови (**Svenskläraryöningen** (SLF)), яка була заснована в 1912 р. і є найстарішою асоціацією вчителів-предметників у Швеції [11]. SLF підтримує та стимулює організацію предметних дидактичних досліджень, безперервної освіти, дискусій щодо викладання та вивчення шведської мови. Наприклад, навчальний план "Організація факультативного курсу вивчення шведської мови (шведська мова для додаткового навчання шведів, які тимчасово проживають за кордоном)", що пропонується даною Асоціацією, спрямований на розвиток критичного мислення, спілкування та навчання осіб, для яких шведська мова є рідною та які не проживають на території Швеції [22].

Представимо курс "Міжкультурна комунікація", який організовано в Університеті м. Крістіанстад і запропоновано вчителя-предметникам як можливість удосконалити комунікативну, культуротворчу та проєктну компетентності (Табл. 1) [8].

Звертаємо увагу на компетентності вчителя шведської мови як рідної, на удосконалення яких спрямовано освітній процес у неформальному контексті. Це насамперед *комунікативна* компетентність, що стосується інтерпретації вербальних і невербальних засобів у практичній педагогічній діяльності: розуміння та використання невербальних засобів спілкування (адекватність, активність та ініціативність у комунікативній дії, виразність висловлювання, розуміння та підтримка ініціативи дорослого в організації комунікації із використанням невербальних засобів) [5]; обсяг та якісний склад словника в імпресивній та експресивній мові (наявність та характер фраз з використанням слів-звуконаслідувань, жестів; розуміння та використання простих граматичних категорій, наявність лексичних помилок) та динамічного компонента мови (мотиваційно-потребова сфера: активність та ініціативність здобувача освіти у спілкуванні, незалежно від поведінки учасника освітнього проєкту) [7].

Водночас слухачі здобудуть практичні вміння щодо підготовки проєкту, зокрема в цьому контексті проєкту щодо міжкультурної комунікації. Важливим є удосконалення *проєктних* компетентностей: уміння розробляти та планувати власну діяльність відповідно до цілей проєктного завдання; уміння здійснювати відбір інформації щодо теми завдання-проєкту; здійснювати аналіз та обирати найбільш раціональні способи виконання проєктного завда-

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛІВ
ШВЕДСЬКОЇ МОВИ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ ШВЕЦІЇ**

ння; створювати та реалізовувати свої варіанти дій у проєкті; здійснювати оцінку створеного проєкту та самооцінку власної діяльності. Специфічними ознаками результативності проєктних умінь у педа-

гогічній діяльності є: можливості застосування у різних видах навчально-пізнавальної та трудової діяльності; варіативна адекватність способів досягнення мети у швидкозмінних умовах.

Таблиця 1

Навчальний план курсу “Міжкультурна комунікація” Університет м. Крістіанстад

Назва курсу	Міжкультурна комунікація
Мета курсу:	Удосконалення педагогічних компетентностей вчителів щодо взаємодії особистості в міжкультурному середовищі, формування знань про міжособистісне спілкування та поведінку у міжкультурному середовищі
Зміст	Модуль 1. – концепція міжкультурної комунікації та перспективи її розвитку; – вплив культурних, соціокультурних та психокультурних факторів на міжкультурну комунікацію; – інтерпретація вербальних та невербальних повідомлень; – міжкультурна поведінка та стилі з погляду цінностей, соціальної ідентичності, приналежності до групи, стереотипів, очікувань та установок; – міжкультурна комунікація у Швеції. Модуль 2. Проект “Стратегія міжкультурної взаємодії”: виявлення проблем, емпіричне дослідження, звіт, презентація та дискусія на семінарі.
Навички та здібності	Після завершення курсу здобувач освіти повинен: – вміти пояснювати та обґрунтовувати точки зору, теорії, концепції та результати емпіричних досліджень у галузі міжкультурної комунікації; – вміти виявляти та аналізувати міжкультурні проблеми та пропонувати рішення; – вміти обґрунтовувати концепції та моделі міжкультурної взаємодії; – застосувати вибрану теорію або концепцію емпіричного дослідження та підготувати статтю, що базується на правилах академічного письма.
Підхід до оцінювання	Після завершення курсу здобувач освіти має вміти: аналізувати та критично оцінювати роботи учасників курсу на семінарі; критично переглядати та коригувати формулювання усного та писемного тексту шведською мовою або іншою за бажанням здобувача освіти.
Форми організації навчання	Перший модуль – лекції та семінари; другий модуль – розробка проєкту.
Контроль	Іспит – тестова форма, презентація (презентація теоретичного групового завдання на семінарі). Здобувачам освіти, які не можуть бути присутніми на презентаційному семінарі, пропонується усний іспит.
Шкала оцінювання	“Відмінно” (A), “Дуже добре” (B), “Добре” (C), “Задовільно” (D), “Задовільно” (E) та “Неадекватно” (F).

Джерело: систематизовано за: Interkulturell Kommunikation. Utbildning Högskolan Kristianstad. URL: <https://www.hkr.se/kurs/MW2115>.

У контексті підготовки проєкту за темою “Міжкультурна комунікація” звертаємо увагу на розвиток дослідницьких умінь і навичок, що сьогодні належать до найбільш актуальних у рамках підготовки сучасного педагога, який викладає шведську мову як рідну у шведській школі [6]. Удосконалення дослідницьких компетенцій спрямоване на формування практико-орієнтованих дослідницьких навичок,

які здебільшого застосовуються у ситуаціях механізму розуміння реальності.

Курс “Міжкультурна комунікація” [8] спрямований також на удосконалення навичок застосування методів навчання, зокрема методу пояснення, методу аналізу педагогічних і соціальних ситуацій, методу ведення діалогу, критичного мислення тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, неформальна освіта учителів шведської мови як рідної у Швеції спрямована на формування професійних компетентностей, зокрема комунікативної, соціокультурної, проєктувальної, що дає змогу удосконалювати педагогічні вміння щодо популяризації національної культури, культурної самобутності. Індивідуальна освітня траєкторія педагогічного працівника в умовах неформальної освіти здатна забезпечити ефективно вдосконалення професійної компетентності у разі перегляду підходів до формування змісту навчання, проєктування педагогічного процесу на основі діяльнісного підходу в рамках компетентнісної парадигми, перегляду цілей, змісту, завдань та засобів навчання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні проблеми удосконалення професійної майстерності педагога в умовах соціальних трансформацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біницька К., Бучківська Г., Біницька О., Греськова В. Європейська система забезпечення якості вищої освіти: досвід Республіки Польща. *Молодь і ринок*. № 2 (181). 2020. С. 47–54.
2. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Постанова КМ України від 21 серпня 2019 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-pidvishchennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-i-naukovo-pedagogichnih-t21081>
3. Колодзько І. Особливості формування та розвитку неформальної освіти Королівства Швеції. URL: <http://visnyk-sport.kpnu.edu.ua/article/download/226680/226442>
4. Навчання дорослих в умовах формальної і неформальної освіти: теорія і практика: монографія / М.П. Вовк, Л.Ю. Султанова, Н.О. Філіпчук, С.О. Соломаха, Ю.В. Грищенко. Київ: Інститут пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України, 2019. 498 с.
5. Ничкало Н., Лук'янова Л., Хомич Л. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід: наук.-аналіт. доп. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України; За ред. В. Кременя. Київ: Вид-во ТОВ "Юрка Любченка". 2021. 54 с.
6. Benson P., Reinders H. *Beyond the language classroom*. Palgrave Macmillan. 2011. URL: <https://link.springer.com/book/10.1057/9780230306790>
7. Gilliland B. *Listening Logs for Extensive Listening Practise*. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S. 13–22.
8. Interkulturell Kommunikation. Utbildning Högskolan Kristianstad. URL: <https://www.hkr.se/kurs/MW2115>.
9. Jarvis P., Wilson A. *International dictionary of adult and continuing education*. London: Routledge. 2002. 228 p.
10. Livingstone D.W. *Adults informal learning: definitions, findings, gaps and future research*. Nall Working Paper, 21. Toronto: Center for the Study of Education and Work. 2001.
11. Svenskläraryöreningen (SLF). URL: <https://www.svensklararforeningen.se/om-slf/>
12. UNESCO. *Lifelong learning*. Institute for Lifelong Learning Technical Note. URL: <https://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/en/UNESCOTechNotesLL.pdf>

REFERENCES

1. Binytska, K., Buchkivska, H., Binytska, O. & Hreskova, V. (2020). Yevropeiska systema zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: dosvid Respubliky Polshcha [The European system of quality assurance of higher education: the experience of the Republic of Poland]. *Youth & market*. No. 2 (181). pp. 47–54. [in Ukrainian].
2. Deiaki pytannia pidvyschennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv [Some issues of improving the qualifications of pedagogical and research-pedagogical workers]. (2019). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-pidvishchennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-i-naukovo-pedagogichnih-t21081> [in Ukrainian].
3. Kolodko, I. Osoblyvosti formuvannia ta rozvytku neformalnoi osvity korolivstva Shvetsi [Peculiarities of the formation and development of non-formal education in the Kingdom of Sweden]. Available at: <http://visnyk-sport.kpnu.edu.ua/article/download/226680/226442> [in Ukrainian].
4. Navchannia doroslykh v umovakh formalnoi i neformalnoi osvity: teoriia i praktyka: monohrafiia [Education of adults in the conditions of formal and informal education: theory and practice]. M.P. Vovk, L.Iu. Sultanova, N.O. Filipchuk, S.O. Solomakha, Yu.V. Hryshchenko. Kyiv, 2019. 498 p. [in Ukrainian].
5. Nychkalo, N., Lukianova, L. & Khomych, L. (2021). Profesiina pidhotovka vchytelia: ukraïnski realii, zarubizhnyi dosvid: nauk.-analit. dop. [Professional teacher training: Ukrainian realities, foreign experience]. (Ed.). V. Kremen. Kyiv, 54 p. [in Ukrainian].
6. Benson, P. & Reinders, H. (2011). *Beyond the language classroom*. Palgrave Macmillan. [in English].
7. Gilliland B. *Listening Logs for Extensive Listening Practise*. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. pp. 13–22. [in English].
8. Interkulturell Kommunikation. Utbildning Högskolan Kristianstad. Available at: <https://www.hkr.se/kurs/MW2115>. [in Swedish].
9. Jarvis, P. & Wilson, A. (2002). *International dictionary of adult and continuing education*. London: Routledge. 228 p. [in English].
10. Livingstone, D.W. (2001). *Adults informal learning: definitions, findings, gaps and future research*. Nall Working Paper, 21. Toronto: Center for the Study of Education and Work. [in English].
11. Svenskläraryöreningen (SLF). Available at: <https://www.svensklararforeningen.se/om-slf/> [in Swedish].
12. UNESCO. *Lifelong learning*. Institute for Lifelong Learning Technical Note. URL: <https://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/en/UNESCOTechNotesLL.pdf> [in English].

Стаття надійшла до редакції 30.01.2023

